

İsrail Dış Politikasının Temel Dinamikleri: Tarihsel Süreç Üzerinden Genel Bir Değerlendirme

Muhammet YILDIZ
Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi
muhammet.yildiz@erdogan.edu.tr
ORCID ID: 0000-0002-1340-0818

Araştırma Makalesi

DOI: 10.31592/aeusbed.1580980

Geliş Tarihi: 07.11.2024

Revize Tarihi: 10.01.2025

Kabul Tarihi: 27.01.2025

Atf Bilgisi

Yıldız, M. (2025). İsrail dış politikasının temel dinamikleri: Tarihsel süreç üzerinden genel bir değerlendirme. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(Özel Sayı), 34-53.

ÖZ

Dış politika, bir devletin sınırları dışında, kendini savunma veya hedeflerini gerçekleştirmek amacıyla ortaya koyduğu genel politikalar bütünüdür. Bu anlayışın sınırları, coğrafyanın önemine binaen sert ve yumuşak güç kavramları üzerinden yürütülebilir. Güvenlik, enerji, tarih veya dinî idealler gibi birçok parametreler üzerinden ortaya konan stratejik kavramlar, dış politikanın temel unsurları olarak değerlendirilebilmektedir. İsrail'in kuruluşuna kadar yaşanan devletleşme çabalarında da belirtilen başlıkların olduğunu ifade etmek mümkündür. Nitekim Siyonizm fikriyle başlayan Filistin'de Yahudi devleti kurma hareketi, 1948 yılına kadar aşamalı olarak bu esaslar üzerinden gelişmiştir. Tarihsel perspektiften değerlendirildiğinde, ortaya çıkan tabloda, İsrail'in kuruluş sürecinde yaşanan faaliyetler ve ideallerin İsrail politikalarına yansıdığı açıkça görülmektedir. Bunda, birbirini besleyen dinî ve tarihî kökler bulunduğu gibi gelecek kaygısı, güvenlik ve enerji kaynaklarının olduğu da açıktır. Orta Doğu'da yaşanan krizin özellikle I. Dünya Savaşı sonrasında Osmanlı Devleti'nin bölgeden çekilmesiyle yaşanan asayişsizlik ve İngiliz politikalarıyla gerçekleştiği bilinmektedir. Balfour Deklarasyonu'yla birlikte daha da derinleşen bu süreç, Filistin'de Arap-Yahudi çatışmasını körüklediği gibi İsrail devletinin kurulmasını da beraberinde getirmiştir. 1948'de bağımsız bir devlet olarak kurulan İsrail, yaşanan bu genel olaylar üzerinden siyasal faaliyetlerini geliştirmiş ve öncelikli politikasını, varlığını koruma üzerinden şekillendirmiştir. Esasında başta değinilen kuruluş sürecindeki tarihsel zemin, İsrail dış politikasının örtülü veya açık bir şekilde ana gövdesini oluşturmaktadır. Dolayısıyla ortaya konan bu çalışmada, tarihsel süreç ve konjonktürel gelişmeler üzerinden inşa edilen İsrail dış politikasındaki temel anlayış incelenmeye çalışılmıştır. Konu bütünlüğü içinde genel bir değerlendirme üzerinden hazırlanan bu makalede başta Siyonizm ve bu akımın temsilcilerinin faaliyetleri, İsrail'in kuruluş sürecinde yaşanan tarihsel hadiseler ve devletleşme süreci ele alındığı gibi; Yahudi devletinin kurulmasındaki itici faktörler açıklanmıştır.

Anahtar Kelimeler: İsrail, dış politika, tarih, Siyonizm.

Basic Dynamics of Israeli Foreign Policy: A General Evaluation of the Historical Process

ABSTRACT

Foreign policy is a set of general policies that a state puts forward outside its borders for the purpose of self-defense or the realization of its objectives. This concept can be analyzed through the frameworks of hard and soft power, influenced by geography. Strategic elements like security, energy, historical, or religious ideals are fundamental components of foreign policy. The state-building efforts leading up to the establishment of Israel also reflect these elements. The Zionist movement, aimed at creating a Jewish state in Palestine, gradually developed based on these principles until 1948. Historically, the activities and ideals during Israel's founding process are clearly seen in its foreign policy, shaped by intertwined religious, historical, and security concerns, as well as energy resources. The Middle Eastern crisis, particularly after World War I when the Ottoman Empire withdrew, resulted in instability and was exacerbated by British policies. The Balfour Declaration deepened this process, intensifying the Arab-Jewish conflict and eventually leading to Israel's establishment. Founded as an independent state in 1948, Israel's political actions evolved from these events, with its primary foreign policy focused on safeguarding its existence. The historical context of its founding forms the backbone of Israel's foreign policy, both overtly and covertly. This article examines the core principles of Israeli foreign policy by investigating historical developments, focusing on the Zionist movement, the actions of its leaders, the key events in Israel's founding, and the driving forces behind the creation of the Jewish state.

Keywords: Israel, foreign policy, history, Zionism.

Giriş

İsrail'in uyguladığı uluslararası politika, üzerinde durulması gereken önemli bir konudur. Kuruluş öncesi yapılan uluslaşma politikaları ve devletin resmî ilanı ile başlayan süreç dâhil İsrail'in

uygulamaya çalıştığı makro politikalar, bölgesel ve küresel düzeyde önemle takip edilen hususlardır. Merak uyandıran meselenin başında ise genişleme politikası ve Yahudi milliyetçiliğinin mevcut süreçteki yeri gelmektedir. Temelde barış odaklı bir politika talep edilse de pratikte bu söylemin dışında uygulamalar geliştiren İsrail, başta Filistin toprakları olmak üzere Orta Doğu coğrafyasının bütününde istikrarsızlığın oluşmasına neden olmaktadır. Bu durumun en kritik sebebi, İsrail'in yayılcı faaliyetlerinden kaynaklanmaktadır. Tarihi ve ideolojik bir sistem üzerinden yürütülen bu hedefler, İsrail devletinin kuruluş sürecinde görülmektedir. Siyonizm kavramı üzerinden günümüze ulaşan bu anlayışın temelini, 19. yüzyıla kadar götürmek mümkündür.

Fransız İhtilali ile birlikte meydana gelen milliyetçilik akımları ve fikrî gelişmeler, bünyesinde birçok etnik grubu barındıran Avrupa'da önemli olayların çıkmasına neden olmuştur. Özellikle Rusya, Orta ve Doğu Avrupa'da şiddetlenen antisemitist hareketler (Herzl, 2007, ss. 31-33; Turan, 2019, s. 44), Yahudi milliyetçiliğini organize bir hâle dönüştürmüştür. Özellikle Fransa'da cereyan eden "Dreyfuss Olayı" kırılma noktası teşkil etmiş ve Yahudilerin siyasi bir yapılanmaya girişmesinde itici bir güç olmuştur. Fransız ordusunda görevli Yahudi kökenli Yüzbaşı Alfred Dreyfus'un; 1894'te yapmadığı hâlde Fransa'ya ait belgeleri Almanya'ya sızdırmak ve orduya ihanet etmek ithamıyla yargılanarak hapse mahkûm edilmesi, Yahudilerin ciddi bir ayrımcılıkla karşı karşıya kaldığını gösteren önemli bir olaydır. Nitekim sonrasında suçsuz olduğu anlaşılan ve serbest bırakılan Dreyfus, Fransız ordusunda çalışmaya devam ederek, 1. Dünya Savaşı sürecinde görev almıştır (Baysan, 2002, ss. 181-195). Bu gelişmeler, peşi sıra genel bir Yahudi aydınlanmasına dönüşmüş ve 19. yüzyıl sonlarında örgütlenme çabasına bürünmüştür.

İsrail Devleti'nin felsefi, siyasi ve ideolojik yapılanmasında önemli bir figür olarak görülen Theodor Herzl, kuruluş aşaması ve sonrası dâhil Siyonist programın ilham kaynağı olarak kabul edilmektedir. Bu ideolojiyi kuran ve kavramsallaşmasında önemli bir isim olan Herzl; 1860'ta Macaristan'ın Budapeşte şehrinde doğmuş ve ilk öğrenimini Yahudi ilkokulunda tamamlamıştır. Liberal ve aydınlanmacı bir eğitim almış, 1878'de klasik liseden mezun olarak Hukuk Fakültesi'ne kaydını yaptırmıştır. 1881'de evlenerek 3 çocuk sahibi olmuş, 1891-1895 yılları arasında Viyana "Neue Freie Presse" gazetesinde muhabirlik görevinde bulunmuştur. Paris muhabiri olarak çalıştığı dönemde ise "Dreyfus" davasını takip etmiştir. (Herzl, 2007, s. 1). Theodor Herzl'in öncülüğünde cemiyetleşme temelli ilerleyen Siyonizm (Herzl, 2007, ss. 38-39), konjonktürel gelişmelerle daha etkin bir hâl almıştır. I. Dünya Savaşı sonucunda ortaya çıkan tabloda bir denge üzerinden yürütülen Siyonist hareketlenme, devletleşme sürecine kadar aşamalı bir şekilde ilerlemiştir (Murat, 2019, ss. 450-451). Herzl'in 1896'da başlattığı sistematik çalışmalar, 1874'te Çarlık Rusya'ya bağlı Belarus bölgesi Pinsk'te dünyaya gelen ve Yahudi bir aileye mensup olan Chaim Weizmann öncülüğünde hızlanmıştır. 1916-1919 yılları arasında İngiltere Deniz Kuvvetleri laboratuvar yöneticisi olan, başta İngiltere olmak üzere Batılı devletlerle güçlü ilişkiler kurmayı başaran Weizmann, Herzl'den sonra Siyonist akımın yürütücülüğünü yapan en önemli figür olarak görülmektedir (Renton, 2012, ss. 27-50). Uluslararası alanda Batılı devletlerin kendi aralarında yaptığı politik mücadelelere rağmen, bu önemli şahısların gayretleriyle Yahudiler genel bir destek bulmuş ve Filistin topraklarında bir devlet kurma fikri, konjonktürel süreçlere bağlı olarak gelişmiştir. I. Dünya Savaşı sürecinde, İngiliz Dışişleri Bakanı Arthur Balfour'un 2 Kasım 1917'de Siyonist liderlerden Lord Rothschild'a gönderdiği mektupta, Filistin topraklarında Yahudiler için millî bir vatan kurulması hususunda gereken desteğin verileceği deklarasyonu, arz edilen gelişmelerin en somut örneklerindendir (Şenel, 2014, ss. 161-162). İcra edilen göç politikaları ve siyasi atılımlar neticesinde yeterli zemini oluşturulan bu sürecin sonunda, İsrail'in temelleri atılmıştır.

Yahudi devleti kurma ve bu doğrultuda katı politikalar sergileme anlayışı, Filistin topraklarında çatışma ortamını derinleştirdiği gibi Batılı devletlerin desteğiyle kurulan İsrail'i yine Batıya endekslemiştir. İsrail'in koşulsuz aldığı askerî, siyasi ve iktisadi desteğin, tarihi ve doğal bir ittifak gereği olduğu muhakkaktır. İsrail, oluşturulan bu kapsamlı ittifakın muhtevasını, gerek ABD ve Avrupa'da bulunan Yahudi diasporasının desteği, gerekse modern devlet yapısının getirdiği güvenceyle ilerletmektedir. Ancak uygulanan politikalar, her ne kadar Ürdün, Mısır ve Suudi Arabistan gibi Arap ülkeleriyle geliştirilen birtakım ticari ilişkiler olsa da İsrail'i bölgesel yalnızlık ve çıkmaza sürüklemektedir. İsrail hattında, kısa vadede kazançlı bir süreç geçirildiği düşüncesi hâkim olsa da

uzun vadede ciddi tehditlerin oluştuğu aşikârdır. Öyle ki çatışma odaklı anlayışın bölgesel yalnızlığı körükleyeceği birçok göstergenin olduğu bilinmektedir. Bölgede İsrail’le iktisadi faaliyetler üzerinden politika üretmeye çalışan devletlerin ikili ilişkilerdeki tutumu, güven esaslı bir yapıda yürümediği gibi esasında çıkar odaklı sürmektedir. Bu, gelecekte İsrail’in yeni politikalar üretmesini elzem kılabileceği gibi bölgesel istikrarsızlığın boyutunun genişleme ihtimalini de yükseltmektedir.

İsrail Dış Politikasının Temel Dinamikleri etrafında hazırlanan bu makalede, tarihsel süreçten gelen yaklaşımlar bugünkü perspektif doğrultusunda analiz edilmeye çalışılmıştır. Yöntem kısmında belirtilen bilimsel anlayış doğrultusunda ortaya koyulan araştırmanın farklı çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Yöntem

Araştırma Modeli

“İsrail Dış Politikasının Temel Dinamikleri: Tarihsel Süreç Üzerinden Genel Bir Değerlendirme” adlı bu çalışmayla mevcut bilgilerin toplanarak tarihsel bir bakış açısıyla incelenmesi düşünülmüş ve genel bir değerlendirme yapılmıştır. Çalışma, bilimsel bir araştırma anlayışından sapılmadan nitel araştırma metodu üzerinden; kaynak tarama ve dokümantasyon yöntemiyle gerçekleştirilerek gerekli okumalar yapılmaya çalışılmıştır. Literatür taraması üzerinden izlenen yol, arşiv kaynakları ve araştırma eserlerin incelenmesiyle belli bir zemine oturtularak oluşturulmuştur. Tarihsel sürecin ele alındığı kısımlarda, ilgili konular arşiv belgeleriyle mukayese edilmiş ve ortaya çıkan verilerin sağlaması yapılmıştır. Konuyla ilgili tarihsel boyut, belge analizi metoduyla detaylandırılarak tetkik eserlerle desteklenmiş ve bütüncül bir değerlendirme ortaya koyulmuştur. Elde edilen veriler genel bir incelemeyle analiz edilerek metnin olgunlaşması sağlanmıştır. Bilhassa Cumhurbaşkanlığı Osmanlı ve Cumhuriyet Arşivlerinden alınan vesikaların konu bütünlüğü ve tarihsel sürecin ortaya konulması açısından sağladığı imkân, bu doğrultuda oluşmuştur. Ayrıca konuyla ilgili önemli eserler, kaynak tarama yöntemiyle değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Metin içinde yer alan her bir başlığın ayrı bir makale konusu olduğu muhakkaktır. Ancak bu çalışma, genel bakış açısı kazanabilme ve meselenin içeriğinden kopmadan bütüncül bir değerlendirme ortaya koyabilmek adına hazırlanmıştır.

Çalışma Grubu

Bu çalışmada, Siyonizm hareketinin başlangıcı, tarihsel süreci ve yaşanan gelişmeler ele alınmıştır. İsrail’in kuruluş sürecine kadar meydana gelen önemli olaylar, genel bir değerlendirmeye tabi tutularak devletleşme süreci ve sonrasında yaşananlar incelenmiş, özellikle İsrail dış politikasının dayandığı temel nedenler üzerinde durulmuştur. Kuruluş süreci ve tarihsel gelişmeler hususunda yapılan değerlendirmeler sonrasında, İsrail’in uyguladığı dış politika anlayışı, izah edilmeye çalışılmıştır. Buna mukabil, devletleşme çabalarında oluşan sert ve keskin politikaların, günümüzde aynı mahiyette uygulanmasının altyapısında oluşan tarihsel süreç açıklanmış ve 21. yüzyılda gelişen iktisadi ve siyasi gelişmelerle bağlantılı bir dış politika anlayışının sebepleri belirtilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Bilimsel çalışmaların önemli unsurlarından olan veri toplama metodu kapsamında, mevcut araştırmanın kaynak tarama sistemi içerisinde yoğun olarak arşiv belgeleri ve araştırma eserlerden yararlanılarak hazırlandığı ifade edilebilir. Nitekim bu anlayış tertibinde, mukayeseli bir inceleme yapılmış, verilerin sağlamasında objektif bir değerlendirme ortaya konulmuştur. Bu bakımdan Cumhurbaşkanlığı Arşivi’nden elde edilen vesikaların tasnifi ve konuyla ilgili alanlarda temellendirilerek metnin uygun yerlerde değerlendirilmesi, araştırmanın özgünlüğünü destekleyen önemli parametrelerden biri olarak öne çıkmaktadır. Bu hususta ortaya konan anlayış, makalenin sadece arşiv belgeleri üzerinden değerlendirilmesini değil aynı zamanda araştırma-inceleme eserlerle birlikte genel bir bakış açısı sunmasına imkân tanımıştır. Çalışmanın bütününde uygulanan bu metod, sağlıklı bir veri analizi oluşturulmasına da önemli ölçüde katkı sağlamıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Nitel araştırma metoduyla hazırlanan çalışmada, arşiv belgeleri dâhil bütün kaynakların analizi yapılmıştır. Esasında arşiv belgelerinin içeriği ile ilgili metin içerisinde ve ekler kısmında gerekli belgeler sunulmuştur. Bunun yanında konuyla ilgili toplanan araştırma eserlerle alakalı okumalar yapılmış ve metnin oluşturulmasında analiz sağlanması yapılmıştır.

Araştırma Etiği

Bu makalede etik kurul izni gerektiren herhangi bir yöntem kullanılmamıştır. Dolayısıyla etik kurul kararı gerektirecek bir durum söz konusu değildir.

Bulgular

Araştırma etiği ve nitel araştırma yöntemine dikkat edilerek hazırlanan bu çalışmada, İsrail dış politikasındaki genel ilkeler açıklanmaya çalışılmış, bu bağlamda araştırmanın önemli bulgular ortaya koyduğu görülmüştür. Nitekim bugünkü süreci anlamak için tarihsel kodların önemini açıklayan makale, İsrail'in devlet prensiplerinde de bu anlayışı özümlediğini ortaya çıkarmaktadır. Özellikle siyasi ve askerî faaliyetlerinde kuruluş etkenlerinin önemli bir rol oynadığı ve bu tarihsel sürecin, İsrail'in keskin politikalarındaki netliği ortada olan bir gerçek olduğu belirtilmiştir. Dinî idealler yanında toplumsal kabullerin de katı politikalarındaki nedeni açıklanmıştır. Ayrıca bölgesel krizlerin oluşmasında önemli bir yer tutan bu anlayışın, neden-sonuç bağlamındaki değerlendirmeleri de araştırmanın önemli bulguları çerçevesinde detaylandırılmıştır.

Siyonizm'in Gelişimi Faaliyetleri ve Theodor Herzl

Siyonizm, Filistin topraklarında Yahudi devletinin kurulmasını savunan bir akımdır. 19. yüzyılda Avrupa'da yaygınlaşan antisemitist olaylar nedeniyle ortaya çıkmış ve gelişmiştir (Çarkçı, 2021, s. 135). Belli bir fikrî aşamadan geçerek ilerleyen bu akım, zaman içerisinde kavramsal bir derinlik kazandığı gibi farklı görüşleri de peşinden sürüklemiştir. Dinî, politik ve revizyonist Siyonizm olarak ifade edilen ve farklı yaklaşımlar içinde gelişim gösteren hareketin genel karakteri, Filistin'de bir Yahudi devletinin kurulmasıdır (Karahan, 2019, s. 96). Esasında hedef bütünlüğü içerisinde Yahudilerin Filistin topraklarına dönerek siyasi gücünü arttırması ve dünyadaki Yahudi nüfusun bu topraklara göçü şeklinde birleştirilmiş bir kabul ve kanı, Siyonizm'in genel talebi olarak görülmektedir.

Göç, yerleşim, iktisadi ve siyasi politikalar dâhil Siyonist harekete güçlü katkı veren Theodor Herzl, devlet kurma programı içinde farklı mesajlar vererek meselenin meşrulaştırılmasında öncü olmuştur. 19. yüzyılın sonlarına doğru ortaya koyduğu faaliyetlerle, Yahudilere uygulanan baskının devlet kurularak çözüleceğine işaret etmiş ve bu akımın ulusal bir dava olduğunu açıklamıştır (Kocabaş, 1987, s. 145). Genel olarak Yahudilerin siyasi birlik oluşturmalarını gündemde tutmuş ve "Siyonist Dünya Örgütü'nün" kurulmasını sağlamıştır (Arslan, 2006, ss. 1-50). Uluslaşma çabalarına yön veren Herzl, siyasi bir yapılanmanın gerekli olduğu fikriyle hareket etmiştir. Taleplerinde ısrarcı bir söylem kullanarak, Filistin topraklarının Yahudilerin tarihî evi olduğu ve bu topraklara geri dönülmesi gerektiğini dile getirmiştir (Herzl, 2007, s. 40).

Theodor Herzl'in öncülüğünde kurulan ve sistematik hâle getirilen Siyonist ideoloji, ilk olarak 27 Ağustos 1897'de İsviçre Basel'de, en çok Rusya'dan olmakla beraber farklı ülkelerden gelen yaklaşık iki yüz delegenin katıldığı Büyük Sion Kongresi'nde tanıtılsa da Yahudilerin Filistin'e yerleşme ve devlet kurma hedefleri daha önceki yıllarda başlamış ve uygulanmaya konulmuştur (Kızıloğlu, 2012, s. 47). Kongrede, Dünya Siyonist Teşkilatı'nın kurulmasıyla birlikte resmî bir temele oturtularak iddialı ve güçlü bir şekilde ilerleyen bu ideoloji, "Yahudiler bir millettir ve devletleri olmalıdır." sloganıyla gelişerek, maruz kalınan asimilasyon tehdidi içerisinde hak arama meselesine evrilmiştir (Kızıloğlu, 2012, ss. 46-47). Bugünkü İsrail Devleti'nin kurucusu ve fikir babası olarak

kabul edilen Herzl, erken yaşta vefat etmesine rağmen bu akımın gelişmesi ve literatüre yerleşmesinde en etkin kişi olarak ön plana çıkmaktadır. 1896'da yayınlanan Der Judenstaat (Yahudi Devleti) kitabında fikrîsel alt yapısını ifade eden ve organize edilen toplantılarda söz konusu akımın detaylarını anlatan Herzl, bu girişimlerinde oldukça ilerleme kaydetmiştir (Öke, 2002, s. 42). Yahudi kökenli zenginlerden alınan yardımlarla yapılan ciddi teşebbüsler, Herzl liderliğinde Filistin topraklarında kurulmak istenen siyasi yapılanmaya önemli bir mesafe aldırılmıştır. 1898'den itibaren yoğun bir kampanya ve algıyla Avrupa'da sürdürülen bu çalışmalar, meselenin belli bir zemin bulmasında önemli bir yer teşkil etmiş ve Filistin'de Yahudi devleti kurma faaliyetleri hızlanmıştır (BOA. Y.PRK.MYD.24.14.1.1. 1903). Yahudilere Filistin'de devlet kurma söylemlerinin devam ettiği yıllarda bölgeye hâkim olan Osmanlı Devleti, bu konuyla açık bir şekilde II. Abdülhamid döneminde tanışmıştır. Herzl, II. Abdülhamid dâhil Osmanlı yetkilileri ile yaptığı görüşmelerde bu konuyu sık sık işlemeye çalışmış (Engin, 2015, ss. 61-62), o dönem Osmanlı Devleti'yle yakın ilişki içerisinde olan Alman İmparatoru II. Wilhelm ile de bağlantı kurmuştur (Karacaçil, 2014, ss. 75-145). İmparatorun Kudüs bölgesine gezi düzenlemesi ve bölgeye Yahudi göçlerini desteklemesi ise farklı bir durum ortaya çıkarmıştır. Osmanlı Devleti, o dönem denge anlayışı gereği, Almanya ile kurduğu ilişki nedeniyle esnek bir politika sergilese de Filistin'de Yahudi politikasının olgunlaşması engellenmeye çalışılmış ve Avrupa'daki olaylardan kaçarak Osmanlı topraklarına gelen Yahudiler, İzmir, Aydın gibi Anadolu'nun muhtelif yerlerine yerleştirilmiştir (BOA. Y.PRK.TŞF.6-72. 1903). 19. yüzyılın sonlarına doğru Rusya'da şiddetlenen Yahudi karşıtı olaylara rağmen II. Abdülhamid liderliğindeki Osmanlı yönetiminin bu konudaki tavrı ve konuyla alakalı gelişmeler, uluslararası basın tarafından da neşredilmiştir. Nitekim o dönem yayınlanan The New York Times gazetesinin 7 Mayıs 1882 tarihli nüshasının 3. sayfasında bu mesele, "Filistin'e Yeni Bir Göç" başlığıyla ele alınmış ve Sultanın bu göçlere karşı çıktığı aktarılmıştır (BOA. HR.SYS.57.42.3.1. 1882).

Osmanlı Hükümeti, Yahudilerin Filistin'e yerleşmesine yanaşmadığı gibi, konuyla ilgili birçok zorluk çıkararak buna mâni olmaya çalışmıştır (Kutluay, 1973, s. 258). Theodor Herzl, "Yahudi Devleti" adlı eserinde, bu konu hakkında şunları ifade etmektedir: "*Filistin'i mi, yoksa Arjantin'i mi seçmeliyiz? Biz, bize verileni ve Yahudi halkının seçtiğini seçmeliyiz. Dernek her iki noktayı da göz önünde bulundurmalı. Arjantin, geniş arazileri olan, seyrek bir nüfusun yaşadığı, ılıman iklimi sahip, yaşamak için en elverişli ülke. Arjantin Cumhuriyeti, arazisinin bir kısmını bize bırakırsa saygın bir kazanç elde eder. Ancak kesinlikle Yahudilerin bu bölgeye sızması bazı hoşnutsuzluklar doğurur ve bizim yeni hareketimizin farklı özü hakkında Arjantin Cumhuriyetinin bilgilendirilmesi gerekebilir. Filistin bizim her zaman hatırlayacağımız tarihî evimiz. Filistin ismi halkımıza olağanüstü bir kuvvetle çekici görünebilir. Eğer Sultan Hazretleri bize Filistin'i verseydi, biz Türkiye'nin bütün maliyesini yeni baştan düzenleme görevini üstlenebilirdik. Biz Türkiye'de Asya'dan gelen barbarlığa karşı koyan bir sınır karakolu, bir kale oluşturabilirdik"* (Herzl, 2007, ss. 40-41).

Ziyaret amaçlı geziler haricinde, bölgede Yahudi ikametini reddederek konuyla alakalı gerekli tedbirler almaya çalışan Osmanlı Devleti, engelleyici politikalar uygulamaktan çekinmemiştir (BOA. DH.MKT.2250.22.1.1 1901). Bilhassa hükümetin ortaya koyduğu yasal çerçevede düzenlenen seyahat süreleriyle, süreç disiplinli bir şekilde yürütülmüştür. Kudüs ve civarına 1 ve 3 ay şeklinde değişiklik gösteren ikamet süreleri, alınan önlemler doğrultusunda tanzim edilmiştir (BOA. HR.SFR.3/346.62.1.1. 1888; BOA. HR.SFR.3/346.13.1.1. 1888). Avrupa ülkelerinden gezi amaçlı bölgeye giden Yahudilerin Filistin'de kalma amaçlı teşebbüsleri, uygulanan yasal kanunlar çerçevesinde, gerektiğinde sert tedbirlerle engellendiği gibi (BOA. DH.MKT.1471.101.1. 1889) İngiltere, Amerika, Almanya, Fransa ve Rusya gibi bazı ülkelerin bu konudaki hassasiyetine karşılık, konsolosluk düzeyinde gerekli bilgilendirmeler de yapılmıştır (BOA. DH.MKT.1505.53.1. 1889). Ayrıca Yahudilerin bölgede yapacağı ticaret ve mülk edinme çalışmaları konusunda düzenlemeler yapılarak yeni tedbirler yürürlüğe konulmuştur (BOA. HR.İD.836.28.1.1. 1893).

Osmanlı yönetiminin uyguladığı engelleyici politikalara rağmen, varlıklı şahıslar öncülüğünde kişisel inisiyatif alınarak toprak satımı hadisesi ve bölgeye göçlerin gerçekleştirildiği aşikârdır (Polat, 2017, ss. 8-11). Özellikle Siyonist ideallere öncülük eden bazı zenginlerin kişisel faaliyetleri doğrultusunda, Kudüs civarında satın aldığı toprakları Yahudi ailelere devretmeleri (BOA. HR.TH.130.11.1. 1893) ve bölgede görevli memurların rüşvet karşılığında alınan tedbirleri aksatması

gibi nedenlerden ötürü, Filistin’de Yahudi yapılanması devam etmiştir. İsimsiz olarak gönderilen bazı istihbarat raporlarında bu yönde oluşan ciddi iddialar bulunmaktadır. Özellikle doğrudan padişaha yazılan bir ihbarnamede, kişi kendisinin Akka Sancağı’nda bir memur olduğunu açıkladıktan sonra, Hayfa’da yaşanan gelişmelerle ilgili bilgi vereceğini bildirmiştir. Nitekim belge içeriğinde geçen ifadelerde, Akka ve Hayfa taraflarında Yahudilere mülk satışı, padişah fermanıyla yasaklanmış olmasına rağmen özellikle Rusya tebaasından olan Yahudilerin burada mülk ve arazi almaya çalıştıkları, bazı kişilerin kişisel menfaatleri icabı, kimilerinin de bölgede fesat çıkarmak amacıyla bunlara arazi sattıkları belirtilmiştir. Geriye doğru sahte belgeler üretilerek, Yahudilerin yerleştikleri araziler kadim bir köy gibi gösterilmiş ve kendilerinin öteden beri vergi ödediklerine dair uydurma evraklar düzenlenmiştir. Bu konuda verilen bilgilerin Nablus ve Kudüs Mutasarrıflıklarından sorularak teyit edilebileceği de aktarılmıştır (BOA. Y.PRK.AZJ.27.39.1. 1895). Bu tip yasa dışı faaliyetlerle Filistin’e yerleşmeye çalışan Yahudilerin ısrarlı girişimlerine rağmen hükümetin sıkı uygulamaları sürmüş, I. Dünya Savaşı öncesi ve sonrasında da bu genel politikadan vazgeçilmemiştir. Nitekim ordu kumandanlıklarına gönderilen resmî yazılarda, Siyonist hareketin Filistin’de güçlenmemesi ve bölgeye yapılacak herhangi bir Yahudi göçüne müsaade edilmemesi hususunda aynı irade devam etmiştir (BOA. DH.ŞFR.465.19.1.1. 1915). Osmanlı Devleti’nin Yahudi göçlerinde uyguladığı sıkı politikanın güçlü tesirleri olduğu muhakkaktır. Ancak alınan tedbirlerin sahadaki uygulamasında birtakım aksaklıkların olduğu da görülmektedir.

İsrail’in Kuruluş Sürecine Genel Bir Bakış

Filistin’de Yahudilere toprak verilmesi amacıyla, Suriye ve Anadolu’da planlanan ekonomik girişimler için üstün gayret sergileyen Herzl, Osmanlı Devleti’nden iktisadi girişimler dâhil birçok imtiyaz talep etmiştir. 18 Haziran 1901’de Londra’dan gönderilen bir belgenin detayında bu talepler açıklanmıştır. Vesikanın tanıtım kısmında, Theodor Herzl’in girişimi olarak belirtilse de isimsiz gönderilen bu belgenin içeriğinde, “*Anadolu’da ve arz-ı Filistin ve Suriye’de ziraat ve sanayi ve ticaret velhasıl hayat-ı iktisâdiyenin terakkî ve teâlîsi hususuna hizmetten ibarettir*” ifadesi geçmekte ve Yahudilerin üretim işleriyle uğraşarak Osmanlı Devleti’ne destek olacağı, bunun yanında farklı bir faaliyete girişmeyeceği ifade edilmektedir. Para desteğinin de talep edildiği bu girişim içerisinde, gerektiğinde iktisadi çalışmaların yapıldığı bölgelerde, camilerin açılması ve vergi tahsilatına önem verileceği açıklanmıştır. Ayrıca izah edilen taleplerin ve yapılacak çalışmaların sadece Yahudi halkının tanıtımına ve varlığına işaret edilmekten başka bir niyet taşımadığı belirtilmiştir (BOA. Y.PRK.TŞF.6.50.1.2. 1903). 1904’te 44 yaşında vefat eden Theodor Herzl, ciddi uğraş verdiği bu iskân meselesinin birçok aşamasını görememiştir. Siyonizm’in kurucusu Herzl’in ölümü sonrasında Siyonist akımın öncülüğünü Chaim Weizmann yürütmüştür. Weizmann, 1919’da Irak Kralı Faysal ile Arap-Yahudi ilişkilerini düzenleyen bir antlaşma organizasyonuna katılarak bu sürecin neticelenmesinde önemli çalışmalar yapmıştır (Deveci, 2020, ss. 142-149). İsrail’in ilk Cumhurbaşkanı olan Weizmann, İngiltere’yle birlikte Solomon ve Rothschild gibi etkili bankerlerin desteğini alarak bu yapının devletleşme çabasında aktif bir rol üstlenmiştir (Kızıloğlu, 2012, ss. 48-50).

I. Dünya Savaşı süreci ve sonrasında İngiltere’nin desteğiyle ilerleyen Yahudi devleti kurma çalışmaları, Dışişleri Bakanı Arthur Balfour’un bilinen deklarasyonu ile yeni bir aşamaya ulaşmıştır. Lord Rothschild’a sunulan metinle birlikte Filistin’de organizasyonu yapılacak devlet kurma planı, bölgede söz sahibi olan Şerif Hüseyin’le sağlanan görüşmeler neticesinde ilerlemiştir (Yıldız, 2023, ss. 113-114). Kasım 1917’de ortaya konan deklarasyon sonrası, 17 Mayıs 1918’de İsviçre’de yapılan Siyonist toplantıda yeni bir karar alınmıştır. Delegelerin sunduğu rapora göre Filistin’de Yahudi devletinin kuruluşu için gerekli çalışmaların başlatılması uygun görülmüştür. İsviçre’de yayımlanan Lozan gazetesinde, (Gazette de Lausanne) bu kongre dolayısıyla paylaşılan bir habere göre; Siyonist Kongresi üyelerinin aldığı karar aktarıırken, Avrupa ve Amerika’nın bu teşebbüse destek olacağı temenni edilmiştir. Ayrıca tarihî bir dava olan Filistin’de Yahudi vatanı kurma hedefinin Avrupa’nın işine yarayacağı, dolayısıyla bu devletlerin Siyonist faaliyetlere aracılık etmelerinin makbul olacağı vurgulanmıştır (BOA. HR.SYS.2334.39.2. 1918). Batılı devletlerle birlikte özellikle İngilizlerin verdiği bu aktif desteğin itici gücü, şüphesiz I. Dünya Savaşı’nda Siyonistlerin gösterdiği yararlılıklardır. Özellikle Ukrayna’da dünyaya gelen ve asıl mesleği gazetecilik olan Vlademir Jabotinsky’nin “Revizyonist Siyonizm” taraftarlığına büründükten sonra (Taşkın, 2020, s. 1557);

1915'te Çanakkale'de 500 asker, 750 katır, 20 subaydan oluşan Siyon Katır Alayı'nı kurarak İtilaf Devletleri'nin yanında yer alması ve müttefiklere genellikle askerî teçhizat üzerinden ciddi destekler vermesi, bu konuda önemli bir ayrıntı olarak dikkat çekmektedir (Öke, 1987, ss. 411-412; Ağdemir, 2015, ss. 47-58). Yine Romanya doğumlu bir botanik uzmanı olan ve Siyonist akımın etkileriyle yetişen Aaron Aaronsohn'un 1915'te kurduğu "NİLİ" casusluk örgütünün, Suriye ve Filistin cephelerinde İngiltere adına istihbarat faaliyetlerinde bulunması, Balfour Deklarasyonu'na giden sürecin temelini oluşturmaktadır (Bozkurt, 2014, ss. 89-114).

I. Dünya Savaşı devam ederken Filistin Cephesi'nde yaşanan Türk-İngiliz muharebelerinde Edmund Allenby komutasındaki güçlerin bölgeye girmesi ve farklı cephelerde yaşanan gelişmelerle birlikte Osmanlı Devleti, Mondros Mütarekesi'ni imzalamak zorunda kalmıştı. 30 Ekim 1918'de İtilaf Devletleriyle imzalanan anlaşma, 16. yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren Filistin ve civarına yaklaşık 400 yıl hâkim olan Osmanlı Devleti'nin bölgeden çekilmesine neden olmuştur (Bostancı, 2014, ss. 3-20). Gerek Şerif Hüseyin ve yönetiminin İngilizlerle ittifakı, gerekse Kahire Yüksek Komiseri McMahon'un çalışmalarıyla savaş sonunda oluşturulan antlaşmalar yürürlüğe konulmuş ve günümüze ulaşan Filistin meselesi başlamıştır (Polat, 2020, ss. 145-157). Siyonistlerin Chaim Weizmann ve Rothschild gibi liderler öncülüğünde İngiliz geçici manda hükümeti ile birlikte bölgede faaliyetlere başlaması ve Filistin topraklarına akın akın vadedilmiş toprak felsefesini içselleştirmiş Yahudileri yerleştirme süreci hızlanmıştır. Siyonist cemiyetler, okullar ve sivil toplum kuruluşları ile birlikte bağımsız bir İsrail hedefi doğrultusunda yoğun bir kampanya faaliyeti yürütülmüştür. Esasında İngiliz mandaterliğinde yapılan Yahudi propagandası, Türkiye'ye gelen Kudüs konsolosluk raporlarında da işaret edilmekte, bu konuda Türkiye'den yardım istenildiği anlaşılmaktadır (BCA. 490.1/607.102.13.1.2. 1936). 1947 yılına kadar uygulanan Yahudi politikalarının bütününde, uluslaşma ve bağımsızlaşma hareketi organize edilmiştir. Bu organizasyonun temelinde, göç politikası başta olmak üzere iktisadi çalışmalar ve tutucu bir politika güdüldüğü anlaşılmaktadır. Nitekim Siyonizm'in temelinde yer alan bu kavramlar, I. Dünya Savaşı sonrasında oluşan yeni denge üzerinden sistematik bir şekilde uygulanabilme ortamına erişmiştir.

II. Dünya Savaşı'nda Alman saldırıları ve savaş sonrası oluşan düzende Rus tehdidine karşı ABD'nin etkinliği karşısında pasifleşen İngiliz politikaları, Orta Doğu'nun yeniden şekillenmesine sebep olmuştur. Özellikle Birleşmiş Milletlerin sorunlu bölgelerde uyguladığı aktif politika ve ABD'nin bu politikalar üzerindeki savunuculuğu, Filistin meselesine yön vermiştir. BM'nin 1947'de aldığı kararla Filistin'de biri Yahudi, diğeri Arap olmak üzere iki devletin kurulmasına imkân tanıyan yasayı kabul etmesiyle bölgede tansiyon yükselmiştir. Türkiye dâhil birçok ülke, karar aleyhinde oy kullanmasına rağmen (BCA. 30.10/266.793.49.1. 1947) süreç, Filistin topraklarının bölünmesi doğrultusunda işletilmiştir. Yahudilere Filistin'in yaklaşık %56'sını veren BM kararını kabul etmeyen muhalif yapılar, bu konuda katı bir tutum sergilemekten çekinmemişlerdir. Ayrıca bölgede çıkan bazı olaylarda birçok Filistinlinin katledilmesi sonrasında, çeşitli gösteriler düzenlenmiştir. Bu konuda en ciddi söylem ise; bölgedeki aşiret ve parti liderlerinden oluşturularak 1936'da kurulan ve faaliyetlerine bu süreçte de devam eden Arap Birliği Siyasi Komitesi'nden gelmiştir. Alınan karara karşı önemli bir refleks geliştirerek ciddi tepki gösteren ve protesto bildirisi yayınlayan komite, BM'nin ortaya koyduğu mevcut tabloya karşı net bir duruş sergilemeye çalışmıştır (BCA. 490.1/607.102.22.1.2. 1948).

Kudüs ve civarına uluslararası statü verilmesi ve geri kalan toprakların Araplara bırakılması meselesi, 14 Mayıs 1948'de İsrail'in kurulmasıyla daha da netleşmiştir. Ancak resmî olarak kuruluşu gerçekleşen İsrail devleti bölgede bulunan Mısır, Lübnan gibi devletler tarafından reddedilmiş ve çatışmalar başlamıştır. Süreç, genel olarak bölgesel kriz şeklinde devam etmiş, her ne kadar farklı müzakere çalışmaları yapılsa da çözülememiştir. Arap-İsrail savaşları şeklinde günümüze kadar gelen bu sorun, siyasi, toplumsal, ekonomik ve dinî birçok faktör üzerinden ilerlemiştir. İsrail'in özellikle ideolojik olarak bölgede uyguladığı çatışma odaklı politikalar, sorunların giderek daha karmaşık bir yapıya evrilmesi ve büyümesine yol açtığı gibi insani olayların meydana gelmesine sebep olmuştur. Bu minvalde kriz odaklı gelişen siyasi yapılanma süreci, bölgesel açıdan genel bir probleme dönüştüğü gibi yaşanan çatışmaların yansımaları uluslararası alanda gündem de kalmaya devam etmiştir (Kızıloğlu, 2012, ss. 52-60).

İsrail'in Dış Politikasında Etkili Faktörler

1948'den günümüze kadar tutucu bir refleksle siyasi dinamiklerini oluşturan İsrail, dış politikada gösterdiği etkin anlayışla varlığını birçok faktör üzerinden yürütmeye çalışmaktadır. Kimlik ve Siyonist anlayış temelinden hareketle politikalarını belirleyen İsrail yönetimi, devletin bir Yahudi yapılanması olduğunu ispatlarken, dünyada yaşayan Yahudilerin ülkeye göçünü sistematik bir şekilde desteklemektedir. Nüfus meselesi, İsrail dış politikasının önemli öğelerinden biridir. Askerî varlık ve yerleşim planlaması açısından özel bir yer teşkil eden bu strateji, bölgede varlığını sürdürmek isteyen devletin güvenliği açısından son derece kıymetlidir. Yaklaşık 9 milyonluk bir nüfusla bölgesel strateji belirleyen İsrail'in bu anlayışı, sürdürülebilirlik açısından önem arz etmektedir. Yeterli genç nüfus ve ekonomik kalkınma entegrasyonu sebebiyle göç politikasının durumu, esasında İsrail devletinin geleceğiyle paralellik arz etmektedir (Efegil, 2013, ss. 53-67). Ayrıca II. Dünya Savaşı sürecinde yaşanan "Holokost" meselesi de devletleşme ve askerî politikalarda dikkate alınan önemli bir payı oluşturmaktadır (Turhan, 2021, ss. 20-51).

Yahudi kimliği ve siyasi hedeflerin gerçekleşmesi doğrultusunda yapılan sistematik planlamalarda ön plana çıkan en önemli unsurlardan biri de dış politika anlayışının komşu ülkelerdeki kabulüdür. Özellikle tarihî ideolojik saplantıların Filistin'le yaşanan krizde etkili olması, İsrail dış politikasını sekteye uğratan nedenlerin başında gelmektedir. Nitekim İsrail'in bölgenin Kudüs merkezli bir Yahudi yerleşim yeri olduğunu savunarak talepkâr olması ve iki devletli çözüme karşı çıkması, sürecin çatışma alanına dönüşmesine sebep olmakta, bu politikanın esasını ise İsrail Hükümeti'nde söz sahibi olan radikal ve Siyonist yapıların oluşturduğu anlaşılmaktadır. İdeolojik karakterin devlet politikasına yansımaları, İsrail dış politikasındaki çıkmazlardan biridir. Filistin topraklarında, genel olarak Arapların çoğunluk oluşturduğu bölgede talep edilen bu politika, devletin bölgesel faaliyetlerini de kısıtlamaktadır (Duyar, 2023).

Orta Doğu'nun demografik yapısı ve Filistin meselesi etrafında değerlendirildiğinde, genel olarak 1948'den günümüze kadar yaşanan süreçte İsrail'in bölgesel yalnızlığı, dış politikasındaki diğer bir problemlidir. Güvenlik odaklı bir sürece evrilebilen bu durum, İsrail'i saldırgan bir tavır sergilemeye itmektedir. Nitekim kuruluş sonrası Arap devletleri arasında kalan ve dolayısıyla müttefik arayan İsrail, ABD başta olmak üzere Batılı devletlerin siyasi desteği ve Yahudi diasporasının girişimleriyle farklı platformlarda bulunabilme gücüne erişmiştir. Ancak bölgesel yalnızlığını geliştirdiği ticari girişimlerle aşmaya çalışsa da ideolojik hedeflerin getirdiği zorlamalar nedeniyle yeterli bir atılım gösterememiştir. Özellikle bölgede İran ve Türkiye gibi etkin devletlerin belirleyici rol aldığı süreçlerde, dış politika anlayışının keskinliğinde ciddi problemler yaşamıştır. Barışçıl bir politika isteği uluslararası düzlemde gündeme gelse de devletin dış politika anlayışındaki esaslar, bölgede kronik problemler çıkarmıştır. İsrail, dış politikasını güvenlik doktrini üzerinde oluşturarak bölgede yaşanan krizlere odaklı yapılandırmıştır. Ancak devletin varlığını devam ettirebilmesi için bölgesel barışın olması elzemdir. Filistin meselesi dâhil enerji ve ekonomik süreçlerin temellendirilmesi, bu süreci zorlayan en önemli unsurlar olarak anlaşılmaktadır (Hayali, 2023, ss. 364-394).

Orta Doğu'da güvenlik esaslı bir dış politikanın sürdürülmesi en zor süreçlerden biridir. Dinî, mezhepsel, etnik ve sosyolojik farklılıkların siyasi ayrışmalara evrilmesi, diplomasinin ikinci plana atılmasının önemli nedenlerindendir. İsrail, gelişen süreçte dış politika anlayışını komşu ülkelerden ziyade bölgeye uzak ülkelerle sürdürdüğü güvenlik ve ekonomi odaklı politikalar üzerinden yürütmeye çalışmaktadır. ABD ve Avrupa ülkeleriyle geliştirdiği siyasi, askerî ve ticari faaliyetler bunun önemli sacayaklarını oluşturmaktadır. Bölgesel yalnızlıktan küresel ilişkilere evrilen bu aktif politika, son zamanlarda ABD öncülüğünde İsrail-BAE, Bahreyn, Fas ve sonrasında Sudan'ın da imzacı olarak katıldığı "İbrahim Antlaşmaları" üzerinden belli bir düzene getirilmeye çalışılmışsa da İsrail'in Arap ülkeleriyle olan ilişkileri yeterli seviyeye ulaşamamıştır. Tarihsel süreçte Orta Doğu'da yaşanan gerginliğe karşın 2020'de imzalanan bu antlaşmanın esası, İsrail'in barışçıl bir politika sergilediğini göstermek olsa da imzacı ülkeler dâhil bu konuda yeterli bir güven ortamı oluşamamıştır. Zira her ne kadar bölge ülkeleri, İsrail'in Filistin politikasında yeterli düzeyde karşı bir refleks geliştiremeseler de bu antlaşma süreci, İsrail politikalarını destekler bir mahiyet taşımamaktadır.

Ancak konjonktürel durum ve güç dengesi üzerinden yürütülen bölgesel faaliyetler, İsrail lehine gelişen bir anlayışı körüklemekte, esasında bölgeyi yapay bir gündeme doğru sürüklemektedir (Başak, 2023, ss. 1-17).

Stratejik hedefler doğrultusunda yeraltı kaynakları ve bölgesel kalkınma projelerinde ileri karakol görevi üstlenen İsrail, Batılı devletler için vazgeçilmez bir müttefik olarak kabul edilmektedir. Bu durum, İsrail'in güvenlik algısını karşılama da beraberinde bağımlı bir dış politika anlayışını ortaya çıkarmaktadır. Ürdün, Birleşik Arap Emirliği (BAE) ve Mısır gibi birtakım ülkeler üzerinden yapılan ticari faaliyetler hâricinde, bölgesel iletişimde genel olarak zayıf olan İsrail diplomasisi, Batılı ülkeler nezdinde geliştirilmiştir. Özellikle Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ile kurulan stratejik ortaklık ve karşılıklı genel çalışma prensibi her alana yansımış, İsrail'in siyasi ve askerî anlamda ilerlemesine katkı sağlamıştır (Efegil, 2013, ss. 53-67). Kuruluş sürecinden günümüze kadar devam eden tutucu İsrail politikaları, Orta Doğu'da yapısal problemleri beraberinde getirmiştir. Devlet yönetiminin iddia ettiği ve uygulamaya koyduğu politikanın ana unsuru, askerî güç ve yayılcı anlayış olarak yürütülmüştür. Ancak ortaya konan dış politika refleksinin kısa vadede getirisi olsa da uzun vadede İsrail'in güvenliği açısından önemli bir risk taşıdığı güçlü bir ihtimal dâhilindedir.

Genişleme Politikasının Esasları

II. Dünya Savaşı sonrasında oluşan düzende Orta Doğu, İsrail'in kuruluşu ile yeni siyasi başlangıçları beraberinde getirmiştir. Filistin topraklarında başlayan mücadelenin seyri, konjonktürel olarak değişkenlik göstermiş ve bölgenin çatışma alanına evrilmesine sebep olmuştur. Genel olarak bölgede yaşayan nüfusun İsrail devletinin kuruluşu ve gelişimine verdiği büyük tepki çerçevesinde gelişen olaylar, siyasi açmazlara yol açmıştır. Sovyetler Birliği-ABD arasında yaşanan soğuk savaş ve iki kutuplu dünyada doğu-batı arasında kurulan denge, Orta Doğu'ya da yansımıştır. Sovyetlerin dağılmasıyla başlayan süreçte, ABD'nin İsrail'le geliştirdiği politikalar ise 21. yüzyılın arifesinde oluşan en önemli ittifaklardan biri olmuştur (Pirinççi, 2010, ss. 354-374).

İsrail, tarihî ve dinî kabuller üzerinden yürüttüğü faaliyetlerle, bulunduğu bölgede net bir genişleme politikası izlemektedir. Bu politikanın içeriğinde siyasi, iktisadi, dinî ve toplumsal birçok neden bulunmaktadır. Özellikle İsrail'in askerî alandaki teknoloji kapasitesinin gelişimi, dünyada meydana gelen küresel finans krizleri ve enerji faktörü bunun en önemli nedenlerini oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra siyasi kırılmaların genişlemesi çerçevesinde oluşan ortam da farklı gelişmeleri beraberinde getirmiş ve yeni ticaret projelerinin oluşmasına imkân sağlamıştır. 21. yüzyılın en önemli girişimleri, ulaşım ve yeni ticaret güzergâhı planlamaları olarak görülmektedir. Bu doğrultuda, Çin Halk Cumhuriyeti'nin "Kuşak Yol Girişimi" ile eski İpek Yolu'nu modern teknoloji perspektifinden geliştirme projesi, en ciddi atılımlardan biridir. Kara, demir ve deniz güzergâhları çerçevesinde Asya'dan Avrupa'ya yeni bir iktisadi ağ kurmaya çalışan Çin, esasında bir dış politika girişimi (Wolf, 2016, ss. 1-13) olan bu stratejiyle, ABD'nin kurduğu küresel hâkimiyete karşı bir atılım başlatmıştır. 2013 yılında ilan edilen projenin detaylarında dikkat çeken bir husus, deniz ticaret güzergâhının Arap coğrafyası üzerinden Süveyş, Akdeniz ve Avrupa'ya uzanmasıdır (Yıldız, 2018, ss. 1-24). Bu, ABD'nin bölgede kurduğu siyasi hatta karşı yeni bir yatırım olarak görülmektedir. ABD, Çin devletinin bu yatırımını durdurma veya sekteye uğratma amacıyla bölgede yeni planlamalar dizayn etmeye çalıştığı gibi müttefiki İsrail üzerinden birçok yeni strateji oluşturmuştur. Çin Kuşak Yolu'na karşı IMEC (Hindistan-Orta Doğu-Avrupa Ekonomik Koridoru) girişimi, bu stratejinin bir parçasıdır. Hindistan'ın Mumbai şehrinden başlayarak Riyad, Dubai, Ürdün ve oradan da İsrail'in liman şehri olan Hayfa'ya ulaşan bu koridor, ABD-Hindistan-İsrail arasında kurulan en önemli kalkınma paktlarından biri olarak görülmektedir. Çin deniz yolu projesini engelleme veya ona alternatif oluşturma amacıyla ortaya konan bu girişimin Orta Doğu coğrafyasındaki yansımaları çok farklı gelişmiştir (Tamer, 2023).

Filistin topraklarında başlayan krizin en önemli sebeplerinden biri de bölgede planlanan kalkınma projeleridir. 7 Ekim 2023'te başlayan ve sonrasında Gazze operasyonu ile derin bir krize dönüşen Filistin meselesi, İsrail'e genişleme fırsatı sağlamıştır. Esasında Çin-ABD arasındaki rekabetin bölgeye yansımalarıyla daha da netleşen bu durum, İsrail'in gelecek planlamalarıyla yakından

ilişkili olduğu muhtemeldir. Zira IMEC gibi yeni projeler üzerinden hâkimiyet alanı oluşturma hedefiyle Filistin topraklarını işgal eden İsrail, uyguladığı katliam politikasıyla, savaş hukukunu dahi görmezden gelmektedir. Bölgeden geçecek olan yeni kalkınma projeleri nedeniyle Hayfa'dan Gazze'ye ulaşan deniz hattını kontrol altına almak amacıyla, Gazze dâhil geniş bir alana ihtiyaç duyan İsrail (Göknel, 2010, ss. 35-45), genişleme stratejisine bu yönde devam etmektedir. Hükümet içinde etkin Siyonist yapının istekleriyle örtüşen bu girişim, dinî ve sosyolojik yayılmayı da tamamlamaktadır. Siyonizm hedefleri doğrultusunda ilerleyen devlet yönetimi, toplumsal taban ve siyasi erk içerisinde, "Arz-ı Mev'ud" ve "Mesihî" gibi inanç temelli yapıların desteğini de alarak hareket etmekte ve yayılmacı politikasını sürdürmeye çalışmaktadır.

Örtüşen hedefler doğrultusunda genel bir karakter kazanan İsrail politikasının yayılma stratejisindeki diğer bir konu, korku politikasıdır. İsrail Hükümeti'nde etkin olan Savunma Bakanlığı, mevcut coğrafyada var olunabilmesi için savunma kültüründen ziyade saldırı kültürünü işletmektedir (Efeğil, 2013, ss. 53-67). Bu politikanın psikolojik boyutunda, korku unsuru bulunmaktadır. İsrail ordusunun yaptığı katliamlardan anlaşılan, bu minvalde gelişen bir metodu doğrulamaktadır. Etrafındaki devletleri düşman olarak gören ve bölgesel bir kuşatmaya maruz kaldıklarını içselleştiren İsrail, topraklarını jeopolitik olarak zengin bölgelere doğru genişletme çabasını sergilemektedir.

Filistin topraklarında dar bir bölgede hedeflenen stratejilerin gerçekleştirilme imkânını zayıf gören İsrail'in, ABD başta olmak üzere Batılı devletlerle kurduğu ortaklıklar ve Yahudi diasporasının etkin gücünden faydalanarak Fırat ve Dicle arasındaki sahaya doğru ilerleme düşüncesi, alansal genişlemenin diğer bir kolu olarak düşünülebilir. İsrail iç dinamiklerinde güvenlik odaklı bir politikanın gerekliliği olarak anlaşılan bu stratejinin içeriğinde, jeopolitik ve dinî bir karakter bulunmaktadır. Özellikle Suriye bölgesinde kurulmak istenen PYD-YPG terör yapılanması, bu stratejinin bir parçasını oluşturmaktadır. Tam olarak istikrarın henüz sağlanamadığı Suriye'de farklı yapıların faaliyet gütmesi ve bütüncül bir Suriye'nin oluşmasına engel teşkil etmesi, İsrail genişleme politikasının ürünü olarak görülmektedir. ABD'nin desteğiyle Türkiye'nin güneyinde faal olan bu sistematik çalışmalar, Tel Aviv-Ankara hattındaki önemli krizlerin başında gelmektedir. Yayılmacı politikalarla büyük İsrail devletinin kurulmasındaki en önemli bağlantı olan Suriye doğusundaki PYD-YPG varlığı, İsrail açısından son derece kıymetli bir güzergâhtır. Nitekim Filistin ve Lübnan kıyılarında kurulabilecek hakimiyet otoritesi, ilerleyen safhada bu bölge için bir zemin oluşturabilmektedir. Ancak Türkiye'nin icra ettiği El Bab, Afrin ve Barış Pınarı hârekatlarıyla bölgedeki varlığı ve askerî faaliyetlerini genişletme durumu, İsrail'in gelecek planlaması açısından risk faktörüdür. Zira Irak-Suriye çizgisinde Türk ordusunun net duruşu, İsrail'in bu konudaki en kritik açmazlarıdır (Çiçekçi, 2019).

1967'de Altı Gün Savaşları'yla birlikte Suriye'nin başkenti Şam'a yaklaşık 30 kilometrelik uzaklıkta bulunan Golan Tepeleri'nin İsrail işgaline uğraması ve günümüzde geliştirilen genişleme stratejisinin önemli bir ayağını oluşturması, bölgesel çatışmaların farklı bir yönünü ortaya çıkarmaktadır. Su kaynakları açısından özel bir bölge olan bu platonun bölgesel politikadaki durumu ve belirsizliği, sadece Şam-Tel Aviv arasında gelişen ilişkilerle sınırlı değil aynı zamanda Suriye iç krizinin ortaya çıkardığı bölgesel okuma ile de değerlendirilmektedir. Genişleme politikasında İsrail'in özel bir alansal zorunluluğu olan bu saha, meselenin jeopolitik uzantılarını derinleştirmektedir. Filistin, Lübnan ve Golan meselelerinin İsrail hattında çözümü Irak, Türkiye gibi ülkelerin göstereceği refleksler ile bütünleşmekte, yeni bir bölgesel çatışma riskini ortaya çıkarmaktadır. Suriye'de ABD'nin meşrulaştırmaya çalıştığı PYD-YPG organizasyonunun İsrail genişleme politikalarıyla paralellik arz etmesi, bu riski öne çıkaran en önemli unsur olarak görülebilir (Çınar, 2022, ss. 19-36).

İsrail'in bölgesel yayılma stratejisinde örtülü bir politika yürüttüğü aşikârdır. Filistin savaşında ortaya konan iddiaların en başında HAMAS'ın (İslami Direniş Hareketi) faaliyetleri ifade edilse de bu sebep, yıllara dayanan bir süreci barındırmaktadır. Esasında İsrail'in alansal genişleme politikasındaki reel durum, iktisadi nedenlerle örtüşen siyasi ve Siyonist hedeflerdir. Kökleri kuruluş felsefesine dayanan bu düşünce, konjonktürel gelişmelerin ortaya çıkardığı denklemle birlikte anlaşılmaktadır. Nitekim bu konuda, ABD-ÇİN rekabetinin Kuşak Yol-IMEC üzerinden bölgesel yansımaları, Doğu

Akdeniz rezervleri ve güvenlik politikaları, 21. yüzyılın ilk çeyreğinde İsrail politikalarının esaslarını açıklayan önemli veriler olarak anlaşılmaktadır.

Sonuç

Siyonizm'in gelişmeye başladığı süreçle beraber siyasi bir etkinlik kazanan ve devletleşme çabası gösteren Yahudi kimliği, I. Dünya Savaşı sonrasında aradığı fırsatı bulmuştur. İmparatorlukların yıkılmasıyla oluşan buhran, yeni bir düzen kurma mesaisinde farklı dinamiklerin gelişmesine sebep olmuştur. Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun son bulmasıyla Balkanlar ve Avrupa'da oluşan yeni dengenin bir benzeri, Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılmasıyla Orta Doğu'da yaşanmıştır. Osmanlı coğrafyasının parçalanmasıyla ortaya çıkan tabloda, Filistin meselesinin ve bölgedeki siyasi faaliyetlerin hızla ilerlemesi neticesinde yeni bir konjonktür meydana gelmiştir. Nitekim bölgedeki hakimiyetin farklı erklerle geçmesiyle, zemini daha öncesinde oluşturulan Yahudi devletini kurma süreci başlamıştır.

İngilizlerin I. Dünya Savaşı'nın devam ettiği ortamda bir deklarasyonla ilan ettiği, Filistin topraklarında bir Yahudi devletinin kurulma hedefi, ilk olarak bölgede yapılan demografik hareketlerle icra edilmeye çalışılmıştır. Osmanlı Devleti'nin bölgeden çekilmesi, siyasi bir otorite boşluğu yaratmış ve yapılmak istenen göç hareketinin de önü açılmıştır. Esasında Osmanlı Hükümeti'nin engelleyici politikalarına rağmen Yahudilerin sistematik olarak Filistin'e yerleşme çalışmaları, daha önce başlamıştır. Ancak I. Dünya Savaşı sonrasında oluşan otorite boşluğu, iskân çalışmalarının hızlanmasına yol açmıştır. II. Dünya Savaşı'nın sonuna kadar istikrarsız bir süreç yaşansa da sistematik bir Yahudi-Siyonist faaliyetinin ilerleme kaydettiği belirgindir. İngiliz mandasının 1948 mayısında son bulmasıyla BM kontrolünde ilerleyen süreç, İsrail Devleti'nin kurulmasını beraberinde getirmiştir. Temelleri 19. yüzyıla dayanan ve iki büyük savaş seyrinde önemli bir politika geliştiren Siyonist yapı Yahudi devletinden ziyade Siyonist bir yapılanma ile ilerlemiştir. Nihayete erdirilen devlet kurma süreci, Batılı devletler kontrolünde ilerlemiş ve devletin devamlılığı yine bu destek üzere varlığını sürdürmüştür. İngiltere'nin 1948'e kadar yürüttüğü bölgesel faaliyetler, sonrasında ABD ve Avrupa'nın egemenliğinde devam etmektedir.

İsrail'in ABD kontrolü başta olmak üzere geliştirdiği saldırgan hamlelerle varlığını sürdürmeye çalışması, bağımsız ve barışçıl bir dış politika icra etmesine engel teşkil etmektedir. Siyasi, mezhepsel ve sivil toplum kuruluşları üzerinden iç içe geçmiş İsrail-Batı ittifakı ve karşılıklı kabuller, bölgedeki İsrail politikalarını desteklemek üzere yapılandırılmıştır. Bu durum, İsrail için güven tesis etse de bölgesel yalnızlığı peşinde sürüklemiştir. Esasında İsrail-Batı ittifakı, karşılıklı çıkarlara dayalı bir ittifaktır. Enerji kaynakları ve dış politikadaki reflekslerin uygulanabilirliği açısından İsrail'in varlığı özel bir yer teşkil etmektedir. Bu şekliyle ileri karakol vaziyeti gören İsrail, yapmış olduğu ticari faaliyetlerle de bölgede oluşabilecek herhangi bir karşı ittifakı engellemektedir. Dolayısıyla karşılıklı güven ve kabul anlayışına dayanan bu ittifak, tarihî ve sağlam bir zeminde sürmektedir. Ancak bu durum İsrail dış politikasında önemli risk unsuru olma ihtimalini taşımaktadır. "İbrahim Antlaşmaları" ile ABD kontrolünde yeni bir barış esaslı açılım ortaya konulsa da karşılıklı güven problemi yaşanmaya devam etmektedir. İsrail tarafından meselenin bölgesel yalnızlık politikasına evrilmesi bir tarafa, diğer ülkelerin farklı bir ittifaka yönelmesiyle ileride oluşabilecek ciddi bir tehdidin varlığı ortadadır. Özellikle Batılı devletlerin verdiği desteği, genişleme politikasıyla başta Filistin olmak üzere komşu ülkelerin topraklarında uygulayan İsrail, bu tehdidin en önemli parametrelerini oluşturmaktadır.

Tarihsel süreçte yaşanan antisemitist olayların ortaya çıkardığı korku psikolojisi, İsrail'in barış odaklı bir refleks geliştirebilmesindeki en önemli engellerden biridir. Orta Doğu'da oluşan çatışma odaklı iklimde, bu anlayış ve tarihî isteklerin vücut bulduğu aşıkârdır. Nitekim İsrail saldırganlığının önemli bir nedenini de bu durum izah etmektedir. İdeolojik bakış açısı, hükümet politikalarındaki ön yargısal yaklaşım, Batılı devletlerin yönlendirme faaliyetleri, komşu ülkelerle gelişen güven bunalımı ve iktisadi isteklerin uygulanma çabası, İsrail devletinin dış politikasındaki sorunlu alanlar olarak dikkat çekmektedir. İç politikada sağlanan demokratik anlayışın aksine dış politikadaki antidemokratik uygulamalar ve uluslararası hukukun görmezden gelinerek hareket edilmesi, İsrail'i açıklayan en

önemli parametrelerdir. Bölgede yaşanan krizleri açıklayan ve çatışma odaklı bir yönelimi körükleyen bu politikalar, komşu ülkeler için tehdit oluştursa da İsrail açısından da güvenli bir seçenek olduğu tartışmalıdır. Zira yaşanan bölgesel bir kriz veya geniş çaplı bir savaşta İsrail'in etkilenme olasılığı yüksek bir ihtimal olarak anlaşılmaktadır.

Araştırmacıların Katkı Oranı

Araştırma tek yazarlı olduğu için katkı oranı %100'dür.

Çıkar Çatışması

Araştırmada çıkar çatışması oluşturabilecek herhangi bir durum bulunmamaktadır.

Kaynaklar

Arşiv Belgeleri

TC. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)

BOA. Hariciye Nezareti Siyasi (HR.SYS), 57.42.3.1. (20.06.1882).

BOA. Yıldız Perakende Evrakı Yaveran ve Maiyyet-i Seniyye Erkan-ı Harbiye Dairesi (Y.PRK.MYD), 24.14.1.1. (22.02.1903).

BOA. Dahiliye Nezareti Mektubi Kalemî (DH.MKT), 2250.22.1.1. (18.05.1901).

BOA. Hariciye Nezareti Belgrat Sefareti (HR.SFR.3), 346.62.1.1. (23.10.1888).

BOA. Hariciye Nezareti Belgrat Sefareti (HR.SFR.3), 346.13.1.1. (16.02.1888).

BOA. Dahiliye Nezareti Mektubi Kalemî (DH.MKT), 1471.101.1. (10.04.1889).

BOA. Dahiliye Nezareti Mektubi Kalemî (DH.MKT), 1505.53.1. (20.08.1889).

BOA. Hariciye Nezareti İdare (HR.İD), 836.28.1.1. (25.01.1893).

BOA. Haritalar (HR.TH), 130.11.1. (22.05.1893).

BOA. Yıldız Perakende Evrakı Arzuhal Jurnal (Y.PRK.AZJ), 27.39.1. (02.02.1895).

BOA. Dahiliye Nezareti Şifre Evrakı (DH.ŞFR), 465.19.1.1. (02.01.1915).

BOA. Hariciye Nezareti Siyasi (HR.SYS), 2334.39.2. (08.06.1918).

BOA. Yıldız Perakende Evrakı Teşrifat-ı Umumiye Dairesi (Y.PRK.TŞF), 6.50.1.2. (01.03.1903).

BOA. Yıldız Perakende Evrakı Teşrifat-ı Umumiye Dairesi (Y.PRK.TŞF), 6.72.1.1. (10.11.1903).

TC. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)

BCA. Muamelat Genel Müdürlüğü, 30.10/266.793.49.1. (08.12.1947).

BCA. Cumhuriyet Halk Partisi, 490.1/607.102.22.1.2. (14.04.1948).

BCA. Cumhuriyet Halk Partisi, 490.1/607.102.13.1.2. (12.10.1936).

Araştırma-İnceleme Eserler

Ağdemir, A. M. (2015). Zion mule corps in the Gallipoli war. *Turkish Studies*, 10(1), 47-58. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.7791>.

Arslan, A. (2006). *Avrupa'dan Türkiye'ye ikinci Yahudi göçü*. İstanbul: Truva Yayınları.

Başak, K. (2023). İbrahim anlaşmaları'nın Ortadoğu bölgesel barışına etkileri. *Orta Doğu ve Orta Asya-Kafkaslar Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 3(2), 1-17.

Baysan, T. G. (2002). Dreyfus davası: Gerçek ve adalet savaşçısı Zola. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 19(1), 181-195.

Bostancı, M. (2014). I. dünya savaşında Osmanlı Devleti'nin Hicaz'da hâkimiyet mücadelesi. *Akademik Bakış Dergisi*, 7(14), 3-20. <https://doi.org/10.19060/gav.46190>.

Bozkurt, C. (2014). I. dünya savaşında Filistin Suriye cephesi'nde Nili casusluk örgütünün faaliyetleri. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 30(88), 89-114.

Çarkçı, A. (2021). Roger Garaudy'nin siyasi siyonizm hakkındaki görüş ve düşünceleri. *Ortadoğu ve Göç*, 11(1), 133-158. <https://doi.org/10.31834/ortadoguvegoc.938112>.

Çınar, M. (2022). Coğrafi ve jeopolitik açıdan Golan tepeleri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 32(1), 19-36. <https://doi.org/10.18069/firatsbed.974706>.

Çiçekçi, C. (2019, Ekim 22). *İsrail, Kürtler ve PYD: Ortak tehditler ve ayna ittifaklar*. Anadolu Ajansı. <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/israil-kurtler-ve-pyd-ortak-tehditler-ve-ayna-ittifaklar/1622396> adresinden 01.09.2024 tarihinde erişilmiştir.

Deveci, C. (2020). Paris barış konferansı öncesinde Haim Weizmann-Şerif Faysal görüşmeleri ve Faysal'ın konferansta Filistin hakkındaki talepleri. *Uluslararası Karşılaştırmalı Edebiyat Tarih ve Düşünce Dergisi*, 10, 140-156. <https://doi.org/10.38060/kare.844192>.

Duyar, M. (2023, Ekim 18). *İsrail hükümetinin sistematik baskı politikası: "Apartheid" rejiminin sonuçları*. Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi (TASAM). https://tasam.org/trTR/Icerik/72439/israil_huk%C3%BBmetinin_sistematik_baski_politikasi_apartheid_rejiminin_sonuc_lari adresinden 03.09.2024 tarihinde erişilmiştir.

Efegil, E. (2013). İsrail'in dış politikasının belirleyicileri. *Ortadoğu Analiz*, 5(49), 53-67.

Engin, V. (2015). *Pazarlık (Negotiation)*. İstanbul: Yeditepe Yayınları.

Göknel, M. (2010). Enerji güvenliği ve Ortadoğu. *Ortadoğu Analiz*, 2(22), 35-45.

Herzl, T. (2007). *Yahudi devleti*. S. Demir, (Çev.). İstanbul: Ataç Yayınları.

Karacagil, Ö. K. (2014). II. Wilhelm'in Osmanlı İmparatorluğunu ziyareti ve mihmandarı Mehmed Şakir Paşa'nın günlüğü (1898). *Türkiyat Mecmuası*, 24(2), 75-97. <https://doi.org/10.18345/tm.52503>.

Karahan, S. (2019). *Siyonizmin teolojik temelleri*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Kızıloğlu, S. (2012). İsrail devleti'nin kuruluşuna kadar geçen süreçte Yahudiler ve Siyonizm'in gelişimi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 35-64.
- Kocabaş, S. (1987). *Vaat edilmiş toprak Filistin için mücadele Türkiye ve Siyonizm*. İstanbul: Vatan Yayınları.
- Kutluay, Y. (1973). *Siyonizm ve Türkiye (Zionism and Turkey)*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Murat, T. (2019). İsrail devletinin kuruluşu ve Türk basınına yansımaları. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 29(2), 449-468. <https://doi.org/10.18069/firatsbed.560342>.
- Öke, M. K. (2002). Siyonizm'den uygarlık çatışmasına Filistin sorunu. İstanbul: Ufuk Kitapları.
- Öke, M. (1987). Çanakkale savaşlarında Siyonist alayının faaliyeti. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 43, 403-414.
- Pirinççi, F. (2010). İsrail'in silahlanmasında ABD'nin rolü ve ABD-İsrail stratejik ilişkisinin başlaması (1956-1973). *History Studies*, (Ortadoğu Özel Sayısı), 354-374. <https://doi.org/10.9737/hist-167>.
- Polat, Ü. G. (2020). Türk-Arap ilişkileri eski eyaletler yeni komşulara dönüşürken. İstanbul: Kronik Yayınları.
- Polat, Z. (2017). Yahudilerin II. Abdülhamid döneminde Filistin'e göç girişimleri ve Oliphant'ın Siyonist koloni talebi. *Journal of Islamicjerusalem Studies*, 17(1), 1-20.
- Renton, J. (2012). Yad Chaim Weizmann and the westernness of Israel. *Jewish Historical Studies*, 44, 27-50.
- Şenel, B. (2014). İsrail devleti'nin kuruluşunda Türkiye'nin İsrail'i tanıma süreci. *Akademik Ortadoğu*, 9(1), 157-178.
- Şekerci Hayali, A. S. (2023). Caydırıcılık teorisi kapsamında İsrail'in güvenliği, dış politikası ve kullandığı araçlar. *Bölgesel Araştırmalar Dergisi*, 7(2), 364-394.
- Tamer, C. (2023, Ekim 9). *Hindistan'ın IMEC projesi Çin'e rakip olabilir mi?* Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi. <https://www.ankasam.org/hindistanin-imec-projesi-cine-rakip-olabilirmi/> adresinden 05.09.2024 tarihinde erişilmiştir.
- Taşkın, F. (2020). Vladimir Jabotinsky'den İngiltere başbakanına mektup: İngiltere hükümetine hizmet etmek istiyoruz. *Tarih ve Gelecek Dergisi*, 6(4), 1555-1564. <https://doi.org/10.21551/jhf.841255>.
- Turan, R. (2019). Çarlık Rusya'sı ve Sovyet Birliği'nde Gürcü Yahudileri. *İsrailiyat*, (5), 40-56.
- Turhan, H. N. (2021). *İsrail devleti güvenlik algısının iç ve dış politikaya yansımaları*. Yüksek Lisans Tezi, Karatekin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çankırı.
- Wolf, P. (2016). China's 'Belt and Road' initiative-challenges and opportunities. *Deutsches Institut für Entwicklungspolitik (DIE)*, 1-13.
- Yıldız, M. (2018). Ortadoğu'dan Kafkasya'ya yeni dünya düzeni ve Türkiye. *Takvim-i Vekayi*, 6(2), 1-24.
- Yıldız, M. (2023). *Mondros (Anadolu'nun işgal planı)*. İstanbul: Kriter Yayınları.

Extended Abstract

Introduction

In this study, the establishment process of Israel and its foreign policy approach in the historical process are discussed. In this direction, the concept of Zionism, which pioneered the establishment of Israel before it became an independent state, and the general developments through this concept stand out as the first issues examined in the research. This method is used because the political policies implemented by the Israel are linked to the social and political events that occurred during the establishment of the state. Subsequently, the reasons for the political reflexes implemented by the Israeli government are emphasized and the diplomatic aspects of these policies are analyzed.

Method

The method applied in the preparation of the research article, which is briefly titled The Basic Dynamics of Israeli Foreign Policy, is based on literature review and documentation data study within the scope of qualitative research method. As a matter of fact, in this context, first of all, a literature review was conducted to identify the studies that directly and indirectly concern the article. A certain ground has been formed on the basis of the data obtained through the identified works and the contents revealed by these data. Subsequently, the relevant documents were obtained through the scanning method applied in the Presidential Ottoman Archive. The data obtained from the archival documents were compared with the research works and this situation enabled new evaluations to emerge. With this systematic method, the links between Israel's historical perspective and its current political understanding were explained.

Findings

The findings of the study can be summarized as follows: The foundations of the political structure of the Zionist movement were laid with the first Zionist Congress convened in Basel, Switzerland in 1897. This process progressed with association and establishment efforts. The migration movements that started with the impact of the events in Europe accelerated Zionism's aim of establishing a Jewish state in Palestine. The economic and political support provided by influential bankers and Western states played an important role in strengthening this movement. In the late 19th and early 20th centuries, states such as Germany and Britain, while competing with each other in the global balance, adopted common ideas on Jewish immigration policy and supported the process of establishing a state in Palestine. While it is known that wealthy businessmen and intellectuals like Herzl, as well as many Jewish bankers, played an important role in the maturation of this political goal, it is also seen that a social ideology was also effective in accelerating the issue. As Herzl emphasizes on pages 33-42 of his book "The Jewish State", there is a certain belief and ideological approach to this project. The Ottoman Empire, under the leadership of Abdul Hamid II, tried to manage the Zionist movement that developed with the aim of establishing a Jewish state in Palestine; however, it took serious measures to prevent the systematic increase of the Jewish population. After World War II, the State of Israel was established on May 14, 1948. The influential work of Jews and Western states played a major role in this process. However, the ideological approaches developed in the pre-establishment period were reflected in Israel's regional policies. In particular, the opposition of Arab countries to these policies and the Palestinian problem in the region led to the emergence of a conflict-based environment. On the other hand, the aggressive and expansionist foreign policy of the Israel made the issue more deep-rooted. The transformation of post-Jewish independence developments into an Arab-Jewish conflict has created an agenda that has always carried the risk of a regional war. This risk continues today and necessitates a new geopolitical situation. Indeed, Israeli foreign policy is based on expansionism shaped by religious, political and economic objectives. It is clear that this approach will create regional instability and expand areas of conflict. This reflex, which

prevents the formulation of an effective and peaceful policy, has the potential to lead to serious risks in the Middle East geography.

Conclusion and Discussion

The Zionist movement's process of establishing a Jewish state in Palestine gained momentum from the late 19th century onwards and reached a concrete conclusion with the establishment of the State of Israel in the mid-20th century. This process was not only limited to the Jewish community's goal of establishing an established state, but also profoundly affected regional geopolitical dynamics. The ideological underpinnings of Zionism, combined with the economic and political support of Western states, led to an increase in the Jewish population in Palestine and the eventual establishment of Israel. However, these developments led to the deepening of regional conflicts due to the opposing attitudes of Arab countries and the lack of a solution to the Palestinian question. Since the establishment of Israel in 1948, the Jewish state has been both criticized and supported internationally due to its conflicts with other states in the region and its expansionist policies. Israel's foreign policy has been built on an expansionism shaped by religious, political and economic objectives, and this has been one of the main causes of instability in the Middle East. This expansionist attitude has further fueled conflicts in the region and made the search for peaceful solutions difficult. The process of the establishment of Israel cannot be considered only as a people's struggle for independence. It is also a chain of events shaped by the intervention of great powers, regional balances of power and international politics. In particular, Western states' support for the Jewish state can be understood not only for ethical or humanitarian reasons, but also as a strategic move in pursuit of their own interests. The Zionist movement's relationship with the Western powers was reinforced by Germany and Britain's support for Jewish immigration to Palestine. However, the most important issue that was ignored in this process was the rights of the Palestinian people. Arabs living in the Palestinian territories, feeling excluded and expelled from their lands, developed a resistance against the existence of Israel. This laid the foundation for the conflicts in the region, which are still an ongoing problem today. Israel's aggressive policies have created tensions not only with Arab countries but also with many states around the world. This has further complicated Israel's internal political divisions and its external policies.

Ekler

T. C.
Dışişleri Bakanlığı
Birinci Daire U. Müdürlüğü
Şube II.
U. No. 112533
H. No. 524
Lef: _____

432
18
Ankara, 8. Aralık 1947
Halden Filistin'in taksimi aleyhinde rey vermesi münasebetiyle alınan telgraflar h.

Yüksek Başbakanlığa

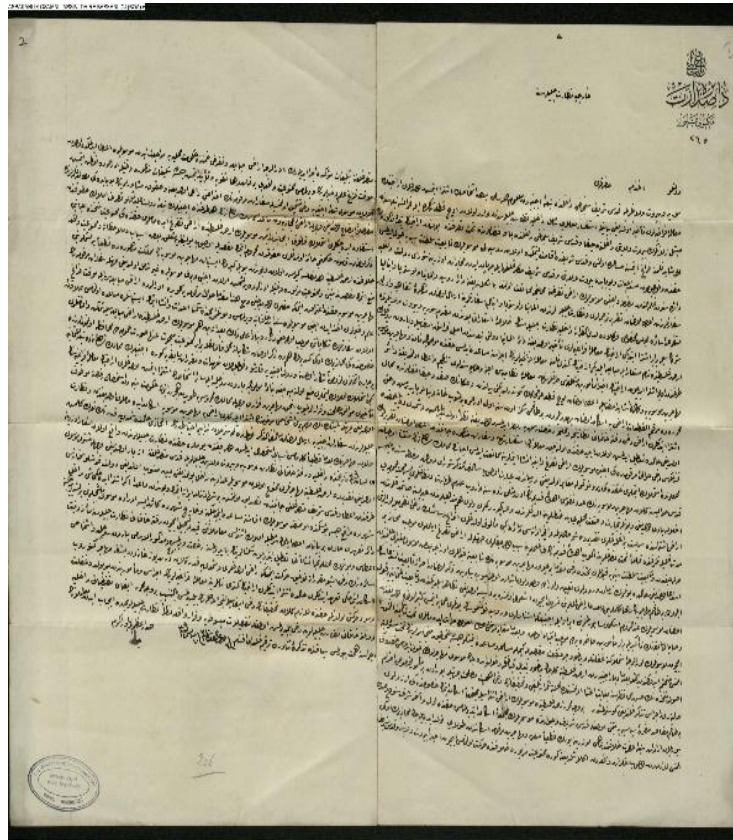
C= T. C. BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARSİVİ

Birleşmiş Milletler Filistin Komitesi ve Heyeti Umumiyesi önünde Filistin'in taksimi aleyhinde rey vermemiz münasebetiyle muhtelif Arap devletlerinden teşekkür telgrafları alınmaktadır. Birleşmiş Milletlerdeki Delegasyonumuzdan alınan bir telgrafta, Lübnan, Suudi Arabistan, Suriye, Yemen, Irak ve Mısır Delegelerinin Delegasyonumuzla müştereken gönderdikleri bir mektupla, Filistin davasında Arap devletlerine müzahir hareketimize hareketle teşekkür ettikleri ve bu hareketimizin ebediyen minnettarlıkla anılacağını tebarüz ettikleri bildirmektedir. Irak Dışişleri Vezirliğinden Bekkâliğimize gelen bir telgrafta, Birleşmiş Milletler'de her türlü demokrasi ve insanîyet prensiplerine aykırı olarak verilen Filistin'in taksimi kararı aleyhinde oyunu kullanmakla Türk Delegasyonunun göstermiş olduğu metin ve asil hattı hareketten Irak milleti ve Hükümetinin fevkalâde mütehasis ve minnettar oldukları, bu hareketimizin Arap milletlerince hiç bir zaman unutulmayacağı ifade edilmektedir. Suudi Arabistan Dışişleri Veziri vekili Yusuf Yasir'den bu münasebetle alınan bir telgrafta, Filistin hakkında verilen bu adaletsiz ve tecavüzkar karara karşı Birleşmiş Milletler'de Türk Delegasyonunun şerefli hareket tarzının dolayı Suudi Arabistan Hükümetinin şükranlarının Hükümetimize iblâğı rica edilmekte ve hak ve adaleti desteklemek hususundaki bu asil

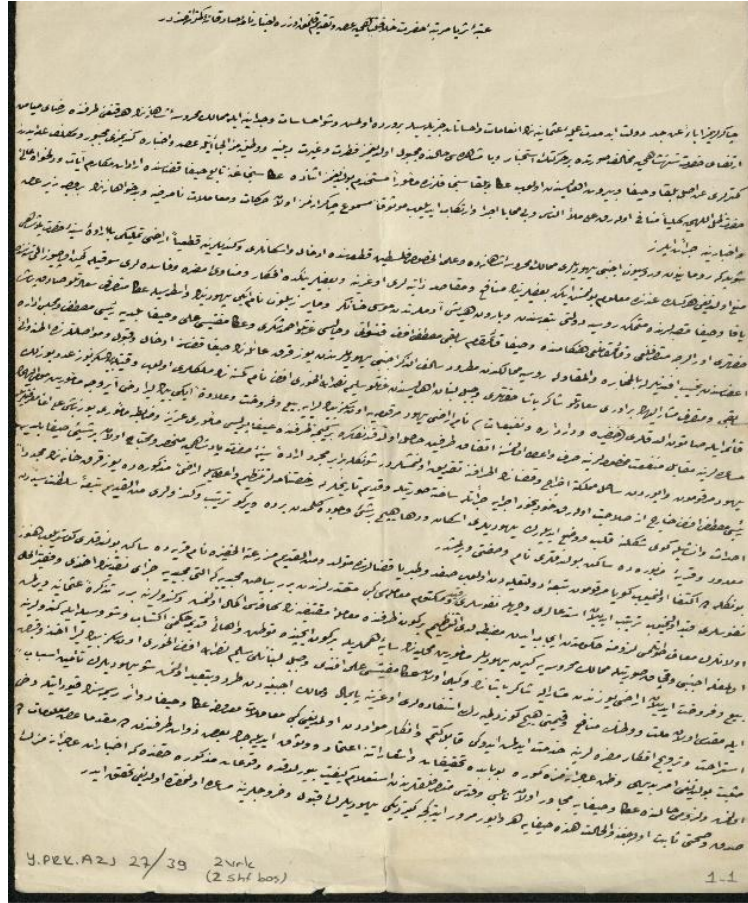
-2-

030 10 266 793 49 1

Ek 1. 1947'de Filistin'in bölünmesiyle ilgili yapılan BM toplantısında ret kararı veren Türkiye'ye bazı Arap ülkelerinden gelen teşekkür mektubu; BCA. 30.10/266.793.49.1 (08.12.1947).

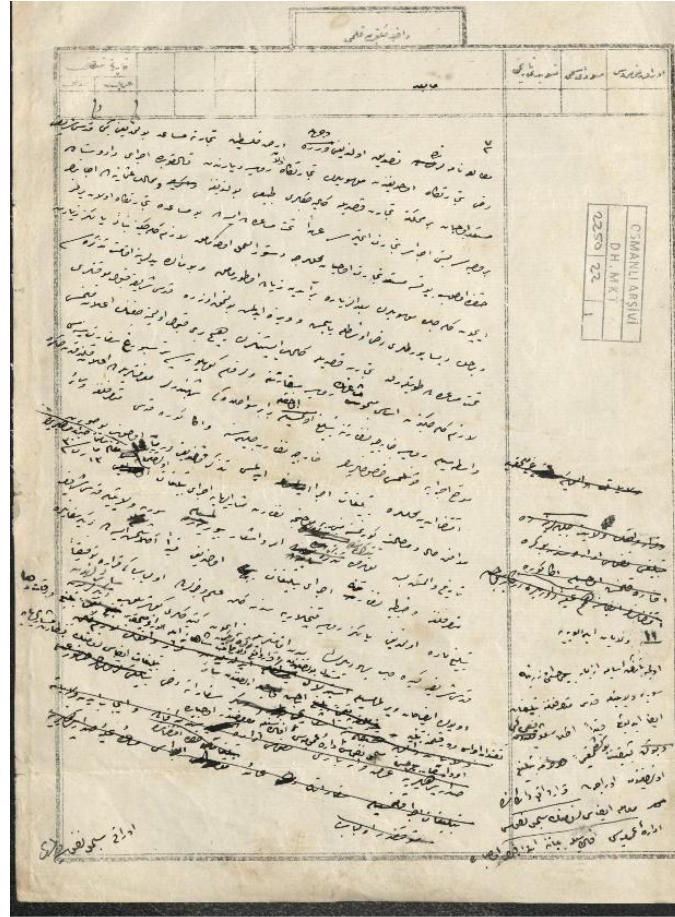

Ek 2. Baron Rothschild ve bazı yabancıların Kudüs'te satın aldığı toprakları Yahudilere devretmesi hususunda önlem alınması gerektiği ile ilgili belge; BOA. HR.TH.130.11.1.2 (22.05.1893).

Y. PRK. AZJ. 00027.00039.001

Ek 3. Belediye Reisi, Müftü, Mutasarıf gibi üst düzey yetkililerin Yahudi iskânını kesin olarak yasaklayan-İrade-i Seniyye'ye rağmen Rüşvet karşılığında Filistin'de Rusya ve Romanya'dan gelen Yahudilerin iskânını sağladıklarıyla ilgili iddia edilen belge; BOA. Y.PRK.AZJ.27.39.1 (02.02.1895).

DH.MKT.02250.00022.001

Ek 4. Bir aylık seyahat hâricinde yerleşim veya ticaret maksatlı Yahudi yerleşimine izin verilmeyeceği ile ilgili belge; BOA. DH.MKT.2250.22.1.1 (18.05.1901).